

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ο «Χαρτοπαίκτης»
του Χουρμούζη
από το Σατιρικό**Σκηνοθεσία:** Π. Πολυκάρπου**Σκηνικά:** Μ. Λοΐζου**Κοστούμια:** Κ. Καυκαρίδης**ΜΟΥΣΙΚΗ:** Β. Αργυριδής**ΠΑΙΖΟΥΝ:** Μαρία Μίχα, Α.

Τσουρής, Ν. Νεοπολέμου,

Γ. Κωμοδρόμος, Α. Μου-

σουλιώτης, Πόπη Αβραάμ,

Χ. Πισίας.

Το έργο του Μ. Χουρμούζη «Χαρτοπαίκτης», γραμμένο το 1839, συγκινεί όπως μπορεί να συγκινήσει μια απ' εκείνες τις παλιές, κιτρινισμένες φωτογραφίες, στις οποίες οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας με το σοβαρότατο και αξιοπρεπές τους ύφος μας προκαλούν ένα συγκαταβατικό, αλλά τρυφερό χαμόγελο. Αδυνατούμε να πάρουμε στα σοβαρά τη δική τους σοβαρότητα ίσως επειδή βλέπουμε την εποχή τους σαν την παιδική ηλικία της δικής μας εποχής. Η νέα ελληνική λογοτεχνία χωρισμένη από την μεγάλη αρχαία και βυζαντινή ελληνική λογοτεχνία με το μαχαίρι της τουρκοκρατίας προβάλλεται στο έργο του Χουρμούζη στην παιδική της ηλικία στη σημερινή αντίληψη ενός τέτοιου θεατρικού έργου.

Την μεγαλύτερη σημασία έχει το φαινόμενο του διαλόγου των δύο εποχών, της σύγχρονης κι εκείνης του έργου. Το φαινόμενο αυτό προσδιορίζει την αναδρομική μας ματιά στο έργο. Και αυτή η ρετροσπεκτική προοπτική μεταμορφώνει το «σοβαρό» του έργου στο «νάιβ» - για μας, την πρωτοτυπία του συγγραφέα - στην οπωσδήποτε τυπική ενσάρκωση της εποχής του, όμως ταυτόχρονα αυξάνει τον αφελέ μας θαυμασμό («Τα καταφέρει τόσο ωραία για την εποχή του»). Σίγουρα σε μια τέτια αντίληψη υπάρχει η ίδια υπερψία, με την οποία οι νέοι αντιμετωπίζουν την εποχή των παππούδων τους, όμως στην

κλίμακα της ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας μια τέτια απόσταση είναι δικαιολογημένη (η «εποχή των παππούδων» με μεταφορική έννοια της χρονικής «αρχής», όπου φτάνει το μάτι μας πίσω στο χρόνο).

Όλα τα πιο πάνω τα λέω μπαίνοντας κατά κάποιο τρόπο σε μια συζήτηση με τον σκηνοθέτη του έργου «Χαρτοπαίκτης» τον Π. Πολυκάρπου, ο οποίος δηλώνει στο σημείωμά του στο πρόγραμμα του έργου: «Ετσι ο κεντρικός πυρήνας της χουρμουζικής πολεμικής: - η αλλίωση του εθνικού ναρ-

ζονται μέσω των πράξεων και του ίδιου του λόγου τους. Ο Χουρμούζης έγραψε κωμωδία με κωμικούς ήρωες. Η Ελένη, η γυναίκα του Θωμά (Μαρία Μίχα) δεν είναι απλώς ρομαντική και παθητικά ενάρετη, όπως παρουσιάζεται στην παράσταση. Ο υπερβολικός συναισθηματισμός των μονολόγων της κρύβει αρκετή ειρωνεία του συγγραφέα που, πιστεύω, υπονοεί κάποιες λογοτεχνικές πηγές, κάποιες συναισθηματικές νουβέλλες, απ' όπου η Ελένη αντλεί τις εκλεπτισμένες της εκφράσεις και γενικά τον τόνο της.

Νόνας Γ. Μολέσκη

κτήρα από την εισβολή ξένης κουλτούρας -, μπορεί να χρησιμοποιήσει και στο σημερινό αγώνα, που κάνουν οι προοδευτικές δυνάμεις του τόπου μας ενάντια στην αμερικάνικη πολιτιστική επίθεση». Και αποφασισμένος να κάνει τον «χαρτοπαίκτη» να «χρησιμεύσει», να λειτουργήσει και σήμερα σαν κοινωνική αποστολή, ο σκηνοθέτης σπάει την συμπαγή κωμική ύλη του έργου και ξεχωρίζει το «αρνητικό» και το «θετικό» στοιχείο, φορτώνοντας όλη την φάρσα στους «αρνητικούς» και ορίζοντας δύο από τα πρόσωπα του έργου σαν φορείς του εθνικού παροδοσιακού δικαίου. Μιλώ για τον παθερό και την γυναίκα του χαρτοπαίκτη Ρωμιά.

Ο Χουρμούζης, ένα άλλο έργο του οποίου γνωρίσαμε κάποτε στον ερασιτεχνικό «Προμηθέα», - τον «Λεπρέντη» - πραγματικά εντυπωσιάζει με το γνήσιο θεατρικό του αίσθημα, και την εφευρετικότητά του στις ξαφνικές στροφές της σκηνικής περιπέτειας, με την λεπτή του τέχνη να κάνει τους ήρωές του να αυτοχαρακτηρί-

Πιστεύω ακόμα, ότι ο συγγραφέας είχε σκοπό να παρωδήσει ελαφρώς αυτές τις λογοτεχνικές πηγές, μάλλον, έργα γαλλικού σεντιμενταλισμού. Αργότερα αναπτύσσεται η καθαρά κωμική πλευρά του ρόλου, όπου η Ελένη παίρνει ενεργό μέρος στις σκηνές φάρσας. Η «ρομαντική» ερμηνεία που προτείνει ο σκηνοθέτης, περιορίζει τον ρόλο και αφαιρεί ένα πεδίο σάτιρας. Ακόμα και ο ρόλος του «ευγενικού πατρός» που ίσως πράγματι να μην προοριζόταν να προκαλεί γέλιο, αλλά να προβάλλει το «σωστό», το «πρεπούμενο», δεν μπορεί να πλάθεται σήμερα τόσο ευθύς. Η μονοκόμματα του φρονιμάδα δεν μας συγκινεί και ο σκηνοθέτης μαζί με το Ν. Νεοπολέμου δεν εμπλουτίζουν τον ρόλο με κανένα επιπρόσθετο χρώμα. Εκεί όμως που η φάρσα βασιλεύει απεριόριστα, οι μορφές βγήκαν πιο πετυχημένες.

Εξαιρετικά καλή η Πόπη Αβραάμ στο ρόλο της υπηρέτριας. Η ηθοποιός κάνει φέτος συνεχή υποκριτικά πειράματα πάνω στον εαυτό της και πάντα έχει καλό αποτέλεσμα. Εύθυμες οι σκηνές με την παρουσία του Γ' Κωμοδρόμου (γιού του Θωμά). Ο Α. Μουσουλιώτης και ο Χ. Πισίας θα μπορούσαν να κάνουν ακόμα περισσότερα κόλπα και τεχνάσματα, αλλά ο Π. Πολυκάρπου σαν να συγκρατεί τον εαυτό του στα σκηνικά παιχνίδια. Υπήρξε ένα ωραίο εύρημα εκεί που αυτοί οι δύο συνωμοτούν για να «γδάρουν» το θύμα τους, εκείνες οι δύο ατάκες που ξαφνικά τις τραγούδησαν σε στυλ άριας από όπερα. Γενικά η συμβατικότητα της τέχνης της όπερας και το παράλογο παθιασμένο χαρτοπαίγνιο έχουν κοινά στοιχεία. Δεν θάταν όμορφο να διευρυνθεί αυτό το εύρημα και στη σκηνή του παιχνιδιού; Οι

ιταλικοί όροι του παιχνιδιού, ο πυρετώδης ρυθμός του, «χάνει - κερδίζει» σχεδόν το απαιτούν, μια και πέρασε τέτια ιδέα από το μυαλό του σκηνοθέτη.

Άλλο εύρημα που και πάλι δεν το εκμεταλλεύτηκε ως το τέλος ο Π. Πολυκάρπου, είναι εκείνο στο φινάλε με το οικογενειακό πορτρέτο, μια ιδέα που θα μπορούσε νάναι - και είναι, δηλαδή, κλειδί για την σκηνοθετική ερμηνεία του έργου, αν προβάλλοταν πιο έντονα. Την στιγμή που ο σκηνοθέτης βάζει στόχο να μεταδώσει σχολαστικά το πνεύμα της εποχής και σέβεται πολύ την γλώσσα του έργου, δηλαδή στοχεύει στην ανάπλαση της εποχής στη σκηνή, γιατί τότε δεν στήνει εκείνο το οικογενειακό πορτρέτο στην αρχή της παράστασης και δεν ζωντανεύει τους ήρωες μπροστά στα μάτια μας;

Δεν είπα τίποτα ακόμα για τον Α. Τσουρή. Όλος νευρική ζωντάνια, συνεπαρμένος από την μανία του χαρτοπαίκτη, που βλέπει τις συμβουλές και τα συναισθήματα των δικών του μόνο σαν εμπόδια στο δρόμο του προς την ποθητή πράσινη τσόχα, ο Θωμάς του Α.

Τσουρή είναι μια μορφή ολοκληρωμένη μέχρι τελευταίας λεπτομέρειας. Νιώθει και μας κάνει να νιώθουμε όλες τις πτυχές του ρόλου του. Πόσο σωστός είναι όταν μετρά με ταχύτητα πεπειραμένου παίκτη τα πάντα - τα λεφτά στο πορτοφόλι της γυναίκας του, τα αδικοχαιμένα χρόνια ζωής, τα βήματα του παιχνιδιού, είτε όταν βρισκόμενος στο τελευταίο στάδιο της απελπισίας με την θηλειά στο λαιμό, αρπάζει το «τυχερό χαρτί», σβέλτα προσαρμόζεται στην αλλαγή της κατάστασης και την εκμεταλλεύεται με την σκληράδα κάποιου, που επιτέλους κερδίζει.

Η είδηση, ότι ο Α. Τσουρή σκοπεύει να φύγει από το Σατιρικό Θέατρο, απογοήτευσε πολύ. Το πνεύμα της τέχνης του Α. Τσουρή συνέπιπτε κατά πολύ με την πορεία του Σατιρικού Θεάτρου. Ο ηθοποιός μαζί με όλο τον θίασο έζησε πολύ δύσκολες στιγμές, τις ξεπέρασε και πάντα μαζί με τον θίασο παρουσίαζε δουλιά σταθερή και ποιοτική. Και διακοπή αυτής της καρποφόρας συνεργασίας δεν μπορεί παρά να λυπήσει εκείνους, που παίρνουν το θέατρο στα σοβαρά.